

PROJECTE ESCOLA XXI

MEMÒRIA CURS 2017-18

re
SITUA'T

Amb la col·laboració de:

Dipsalut

Organisme de Salut Pública
de la **Diputació de Girona**

Generalitat de Catalunya
**Departament
d'Ensenyament**

Generalitat de Catalunya
**Departament de Treball,
Afers Socials i Famílies**

INDEX

1 DESCRIPCIÓ DE L'ENTITAT

2 DESCRIPCIÓ DE L'ACTUACIÓ

3 ANÀLISI DEL RESULTATS

3.1 DESCRIPCIÓ DELS USUARIS

3.2 ANÀLISI DE LA PARTICIPACIÓ AL PROJECTE

3.3 ANÀLISI DELS RESULTATS SEGONS ELS OBJECTIUS

4 INTERVECIIONS REALITZADES, ANÀLISI CLÍNICA I PROPOSTES PEL CURS VINENT

4.1 ALUMNES

4.2 FAMÍLIES

4.3 GRUPS DE TREBALL I ESPAI INDIVIDUAL DOCENTS

5 VALORACIÓ FINAL

1. DESCRIPCIÓ DE L'ENTITAT

L'associació **ReSituat** és una associació creada el maig de 2012 per un grup de professionals de la psicologia, amb l'objectiu de promoure i desenvolupar iniciatives psicoterapèutics en l'àmbit clínic, social i/o educatiu, aprofundir en l'atenció integral de les persones mitjançant el treball psicoterapèutic i millorar la predisposició als aprenentatges dels infants i adolescents, amb l'objectiu de fer front al fenomen de l'exclusió social.

FITXA TÈCNICA

Nom de l'entitat	Associació <i>ReSituat</i>
NIF de l'entitat	G-55139448
President	Roger Buxarrais Molins
Secretària	Catalina Mayans Tur
Mail de la persona responsable	associacio.resituat@gmail.com
Domicili Social	C/ Josep Roca i Bros, 2 local 3
Municipi	Figueres
Codi Postal	17600
Telèfons	678 404 982 / 639 830 553

2. DESCRIPCIÓ DEL PROJECTE

El projecte **ESCOLA XXI** és un projecte psicoterapèutic integral pensat per escoles amb alumnes en risc d'exclusió social, amb la finalitat d'acompanyar-los a ells i a les seves famílies en el seu desenvolupament psicosocial tenint en compte els tres àmbits que intervenen en l'alumne (la família, els docents i el mateix alumne). L'objectiu principal del projecte és la prevenció de l'exclusió social des de l'àmbit educatiu.

El projecte s'ha dut a terme a l'escola de Vila-roja de Girona des del curs 2012-13 fins l'actualitat degut al seu alt índex d'alumnes en risc d'exclusió social. Des del curs 2014-15, el projecte es realitza, també, a l'escola de Font de la Pólvora, a petició del Departament d'Ensenyament. A partir d'aleshores, a les dues escoles el projecte ESCOLA XXI compta amb la participació activa d'inspecció del Departament d'Ensenyament, havent promogut que el projecte formi part de les accions integrades a l'escola a nivell institucional, amb una implicació en el procés de derivació per part de l'EAP de l'escola a través d'un formulari de demanda d'atenció d'alumnes per part dels docents i/o famílies. A partir del curs 2017-18 el projecte s'amplia a l'escola Carme Auguet via inspecció al tenir aquesta escola alumnes amb característiques de les quals el projecte hi realitza la seva acció. Les tres escoles es troben sota la supervisió d'Inspecció de zona del Departament d'Ensenyament.

L'acompanyament s'ha realitzat principalment a través de sessions individualitzades de psicologia clínica, assessorament, observacions a l'aula i sessions de grup en els tres àmbits sobre els quals el projecte actua: famílies, alumnes i docents.

Funcions que ha realitzat el professional:

- Aproximació diagnòstica psicosocial de l'alumne

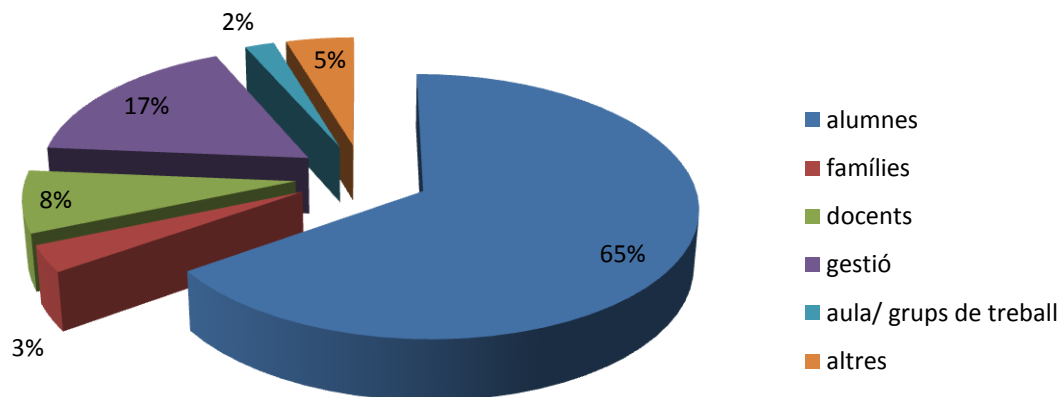
- Orientació i acompanyament a la família
- Atenció psicoterapèutica especialitzada en tots els àmbits
- Avaluació continuada dels alumnes atesos
- Seguiment dels alumnes de risc psicosocial
- Suport i acompanyament als docents en relació als alumnes, les famílies i a l'equip docent
- Coordinació amb els diferents professionals que atenen els alumnes
- Estudi i acompanyament del tractament del fenomen de l'exclusió social des de l'escola
- Presentació de propostes per a l'escola relatives a la seva funció sobre el fenomen d'exclusió

DISTRIBUCIÓ DE L'ACTUACIÓ

El projecte s'ha realitzat dins i fora d'horari escolar amb una dedicació mitjana de 29 hores setmanals durant el present curs amb un total de 1.294 hores repartides de la següent manera segons cada escola: Vila-roja (13h/setmana, 572h), Font de la Pólvora (9h/setmana, 432h.) i Carme August (7h/setmana, 290h.).

A la gràfica següent s'observa com es reparteixen les hores en funció de la tasca realitzada sumant les 3 escoles:

GRÀFICA DE DISTRIBUCIÓ DE LES HORES DEL PROJECTE

Descripció dels diferent àmbits:

- Alumnes: Sessions individualitzades de psicologia clínica amb els alumnes de l'escola que han demanat el servei d'atenció mitjançant la demanda familiar, escolar o pròpia, a través

del joc simbòlic i el discurs subjectiu, així com la producció manual creativa. Taller d'autoconeixement grupal per a la gestió d'emocions amb els alumnes de 6è per a fer tancament d'etapa.

- **Docents:** Sessions de treball personal pels propis docents referents a problemàtiques relacionades amb el seu lloc de treball, tals com conflictes amb alumnes, companys de feina o dificultats personals que dificulten la seva tasca com a docent. Sessions de coordinació dels alumnes que assisteixen a l'espai per a escoltar el relat del docent, afegir informació rellevant de cada cas i tractar les dificultats amb les que es troben a l'hora d'enfrontar-se a la simptomatologia dels alumnes. Reunions d'equip de docents per a tractar problemàtiques del grup/classe, d'alumnes en concret i/o de dificultats amb la resta de companys de feina.
- **Famílies:** Sessions individualitzades per a tractar les problemàtiques dels fills que l'escola ha detectat i/o atendre les demandes de les pròpies famílies en el seu entorn familiar que tenen repercussió a l'ambient social i/o acadèmic.
- **Gestió:** Recull de les dades de cada alumne, transcripció de les sessions de seguiment dels alumnes, registre de les hores de dedicació del projecte, elaboració d'horaris i modificacions, planificació dels objectius i conclusions, anàlisi, interpretació i registre de la simptomatologia dels alumnes i les seves famílies, realització de propostes de millora per a l'escola, elaboració de la memòria del projecte, estudi de la seva fiabilitat i viabilitat, coordinació amb organismes pertinents (EAP, Serveis Socials, entitats barri,...).
- **Aula/ grups de treball:** observació a l'aula i escolta activa del discurs dels mestres i els mateixos alumnes dins l'entorn educatiu. Anàlisi i interpretació del grup i la posició que els alumnes adopten sobre el mateix. Donar informació als docents sobre les observacions realitzades. Sessions de treball en grups de cicle per aprofundir en la tasca educativa, fer discurs sobre els alumnes i plantejar qüestions referents a la subjectivitat vers els alumnes.
- **Altres:** Recull i anàlisi de dades dels esdeveniments importants que marquen la quotidianitat escolar per part de tots els àmbits, de la observació de les dinàmiques entre els alumnes, docents i famílies, de la observació de l'esbarjo i les intervencions puntuals amb alumnes, famílies i docents. Anàlisi i recerca en el marc de la investigació per a millorar l'acció educativa de l'escola en front del fenomen d'exclusió social que viu el barri i els alumnes de l'escola.

3. ANÀLISI DE RESULTATS

3.1 DESCRIPCIÓ DELS USUARIS

Les escoles de Vila-roja, Font de la Pólvora i Carme Auguet, són escoles que acullen alumnes en risc d'exclusió social a causa de l'entorn en el que estan situades. Les tres escoles són d'una línia i han acollit un total de **303 alumnes** i **158 famílies** repartits de la següent manera: L'escola de Vila-roja amb 81 alumnes i 48 famílies, Font de la Pólvora amb 107 alumnes i 70 famílies i Carme Auguet amb 115 alumnes i 40 famílies. Per tal de poder desenvolupar la seva tasca ha comptat aquest curs amb un equip de **49 docents** (17 (V-R), 17 (F), 15 (CA)).

El projecte *Escola XXI* ha atès un total de **102 persones** durant el curs 2017-18 (**49 alumnes, 24 famílies i 29 docents**) repartides de la següent manera: Vila-roja (24 alumnes, 15 famílies i 11 docents), Font de la Pólvora (16 alumnes, 7 famílies i 13 docents) i Carme Auguet (9 alumnes, 2 famílies i 5 docents). Cal especificar que dels 49 alumnes, 36 han rebut atenció individualitzada i els 13 restants corresponen als alumnes que han assistit al taller que es realitza en grup així com un petit grup d'exalumnes (3). Tanmateix, dins el grup «docents» també s'inclouen els professionals que intervenen en la dinàmica dins l'entorn educatiu (promotora escolar i TIS de centre).

A la següent taula es pot observar la proporció d'atenció directa en funció del total de persones de cada àmbit.

% D'ATENCIÓ DIRECTE SEGONS ESCOLA

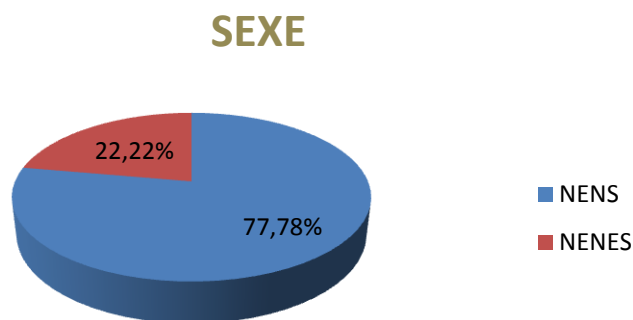
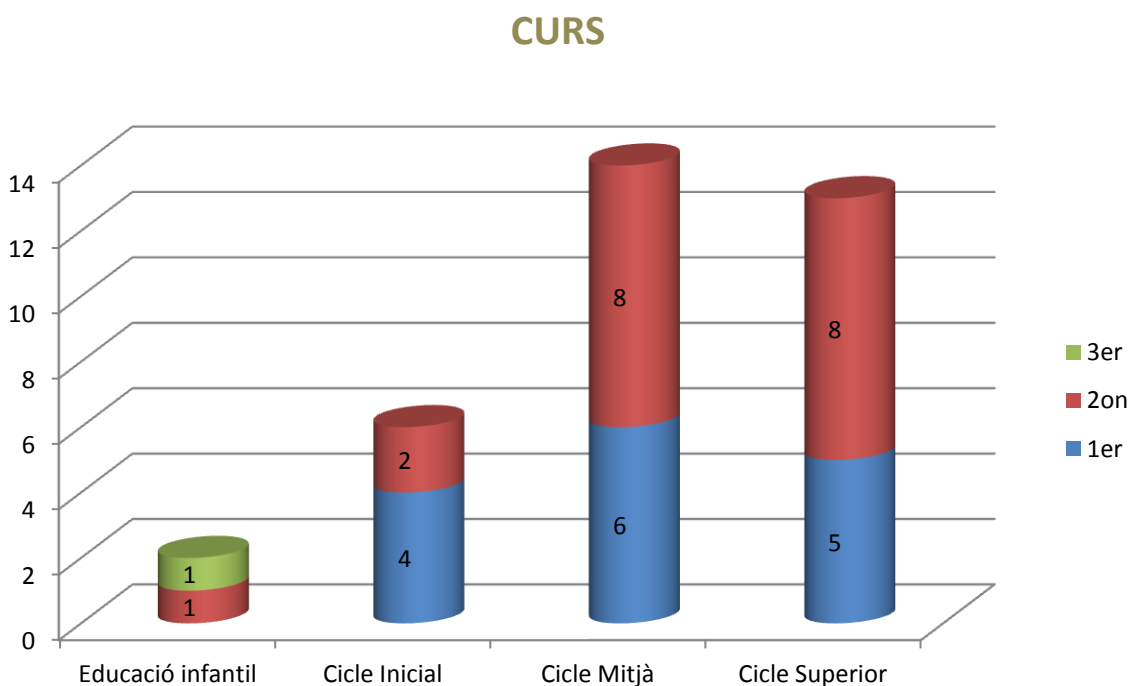
ESCOLA	ALUMNES	FAMÍLIES	DOCENTS
VILA-ROJA	29.83%	31.25%	64.71%
FONT DE LA PÓLVORA	14.95%	10.00%	76.47%
CARME AUGUET	7.83%	5.00%	33.33%
TOTAL	16.17%	15.19%	54.72%

A) ELS ALUMNES

Les dades que es presenten a continuació són referents als alumnes relatius al servei, ja sigui per demanda de tercers o per atenció realitzada.

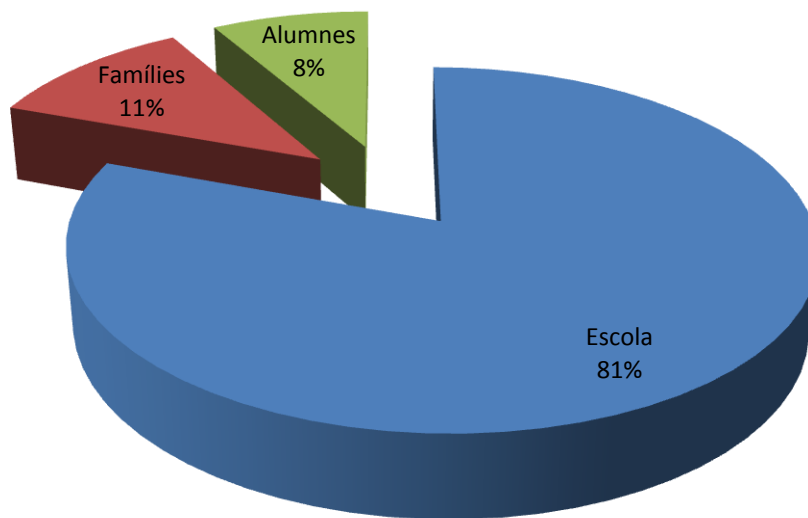
PROCEDÈNCIA PER CURS I SEXE DELS ALUMNES ATEOS INDIVIDUALMENT AL SERVEI

Enguany s'ha pogut observar una gran diferència entre els alumnes de cycle infantil i inicial amb els de cycle mitjà i superior. Les dades que es presenten a continuació són referents als alumnes relatius al servei, ja sigui per demanda de tercers o per atenció realitzada.

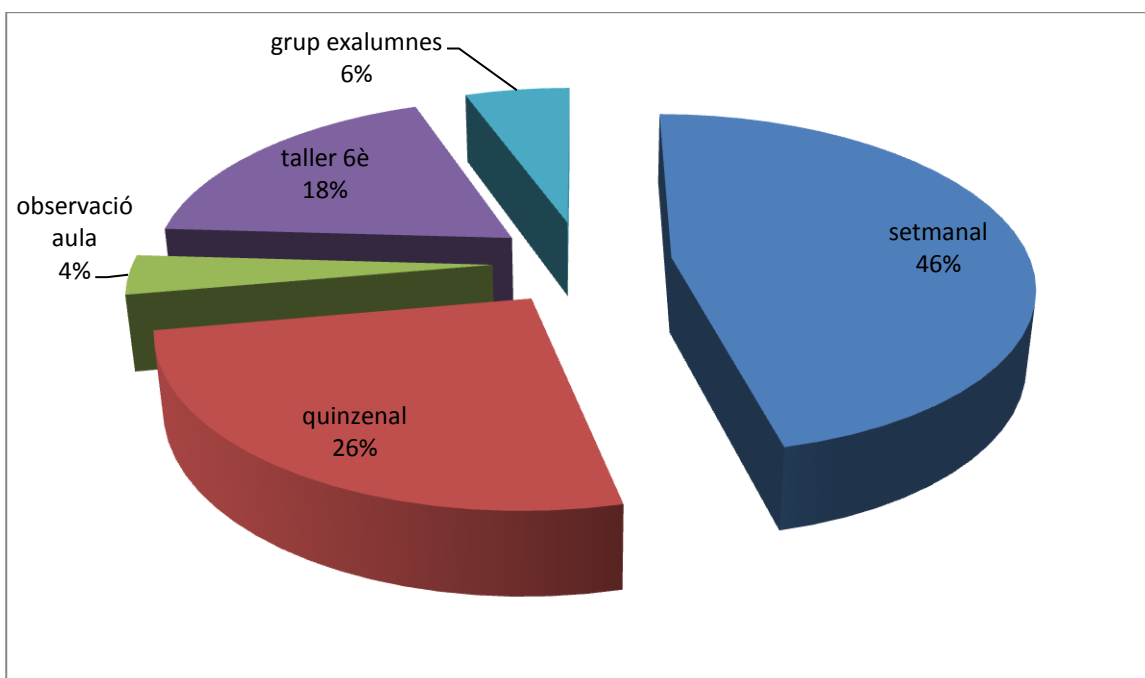
PROCEDÈNCIA DE LES DEMANDES DELS ALUMNES ATESOS INDIVIDUALMENT

El projecte s'ha integrat en les tres escoles en cursos diferents fet que afecta en la procedència de les demandes dels alumnes ja que, a mesura que el projecte es va assentant a les escoles, les famílies també fan demandes pels seus fills, així com alguns alumnes procedents de Cicle Superior. A la següent gràfica es mostra aquesta proporció segons l'origen de la demanda d'atenció amb la totalitat d'alumnes atesos de les 3 escoles.

TIPUS D'ATENCIÓ REALITZADA

L'atenció dels alumnes va en funció de la demanda al servei i les hores de dedicació al projecte. Aquestes intervencions poden ser setmanals, quinzenals o d'observació a l'aula. Les hores s'han anat augmentant en funció dels recursos i de la demanda, fet que ha permès oferir una atenció mínima quinzenal. Tanmateix, en aquesta gràfica, s'afegeixen els alumnes atesos en el taller de 6è realitzat aquest curs i el grup d'ex-alumnes.

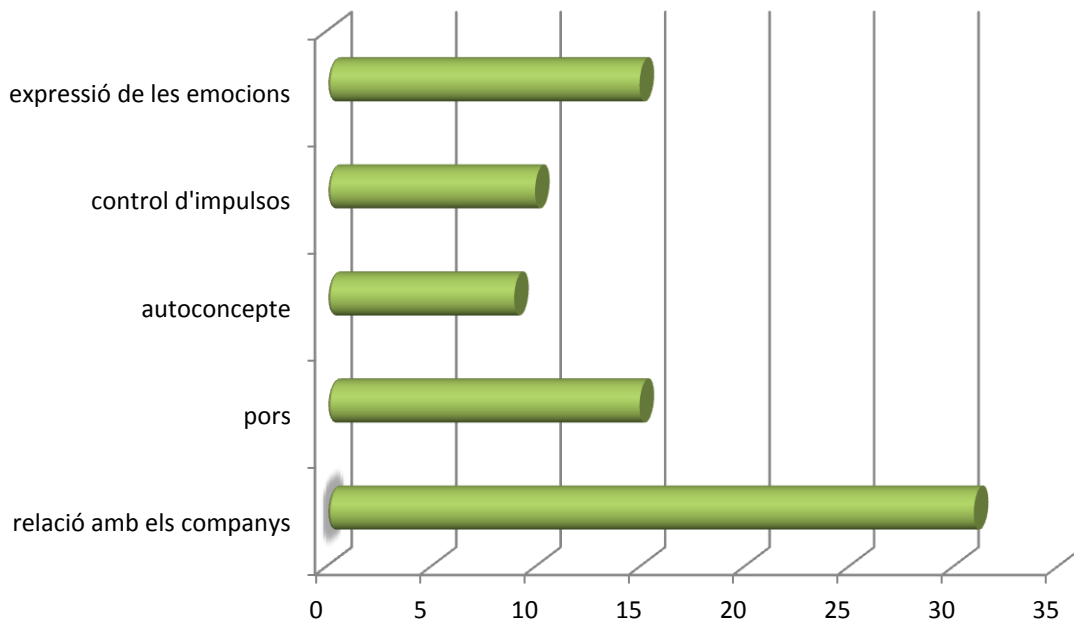
MOTIUS DE CONSULTA PER CURS ACADÈMIC

Els motius de consulta mostrats en la següent taula corresponen a les demandes d'atenció individual realitzades pels docents de l'escola, les famílies o els propis alumnes durant el present curs. Aquesta primera consulta pot coincidir o no amb la simptomatologia observada en el procés d'orientació diagnòstica i/o tractament. Tanmateix, un mateix alumne pot tenir més d'un motiu de consulta. Podem observar que les dificultats es detecten més en els cicles mitjà i superior, així com les mateixes demandes al servei. En aquest apartat es faran constar els motius de consulta expressats pels docents en relació als seus alumnes.

	Cicle infantil			Cicle inicial		Cicle Mitjà		Cicle Superior		TOTAL
	P3	P4	P5	1r	2n	3r	4rt	5è	6è	
Altres						1		2		3
Comunicació i relació			2	4	1	5	5	4	6	27
Falta d'interès pels aprenentatges				1		2	1	2	4	10
Desenvolupament cognitiu			1	3		2	2	2	3	13
Atenció /dispersió			2	3		2	4	3	3	17
Desenvolupament emocional			2	2	2	3	2	2	3	16
Aspectes criança			2	1	1	3	2	3		12
Conducta			2	3		4	4	3	6	22
TOTAL			11	17	4	22	20	21	25	120

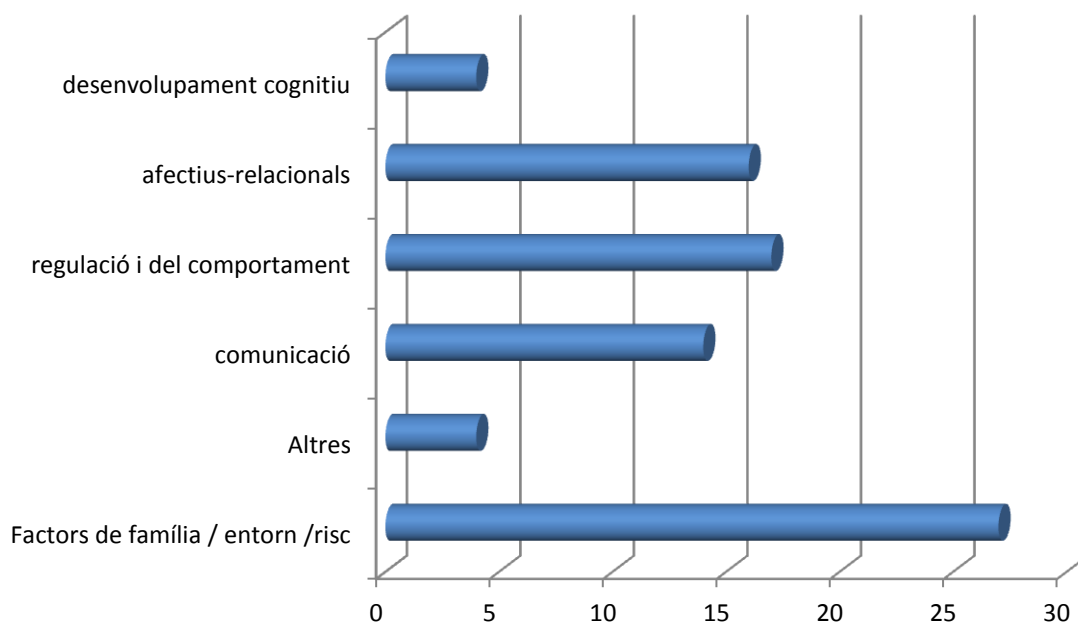
DEMANDES DELS ALUMNES

Per valorar les demandes dels alumnes, es dona la consigna als mestres que expliquin als alumnes quines dificultats observen en ells i que es presenti l'espai com un lloc on poder-ho expressar i treballar. Una vegada a l'espai es pregunta a cada alumne qui li ha dit que vingui i perquè, per a poder treballar la seva subjectivitat respecte la visió de l'altre sobre ell i, així, construir una demanda amb cada alumne. Tot i que amb alguns acostuma a ser molt concreta, amb la majoria es realitza un treball d'acompanyament on van apareixent les pròpies demandes en forma de preguntes. S'ha de puntualitzar que les primeres sessions com és habitual es treballa la demanda de l'alumne, ja que, no en tots els casos la queixa del professor (la seva demanda) coincideix amb la de l'alumne. Tanmateix cada cas pot tenir més d'un motiu de consulta ja que molts estan íntimament relacionats. Com podem observar, la principal demanda dels alumnes és referent a la relació amb els companys. La següent gràfica mostra les demandes dels propis alumnes, ja sigui de forma directa o indirecta.

PROBLEMES IDENTIFICATS EN ELS ALUMNES

Tot i la tendència clínica a realitzar hipòtesis diagnòstiques, en aquest apartat només es farà un recull orientatiu de les àrees en les que s'ha observat que existeixen algunes dificultats en els alumnes per evitar, així, identificar els infants a psicopatologies o trastorns que només ajudarien petrificar els símptomes i els donarien consistència immerescuda de nom. Podem observar que hi ha un gran número d'infants que es troben en un entorn ambiental de risc, provocada en la seva majoria per la situació socioeconòmica de la família i el seu entorn més proper, el barri. Cal destacar que tots els infants on s'han detectat dificultat en l'àrea afectiva i relacional, així com en la regulació i el comportament, tenien directament els factors de risc de l'entorn. Aquestes dificultats detectades es poden agrupar de la següent manera en tipologies:

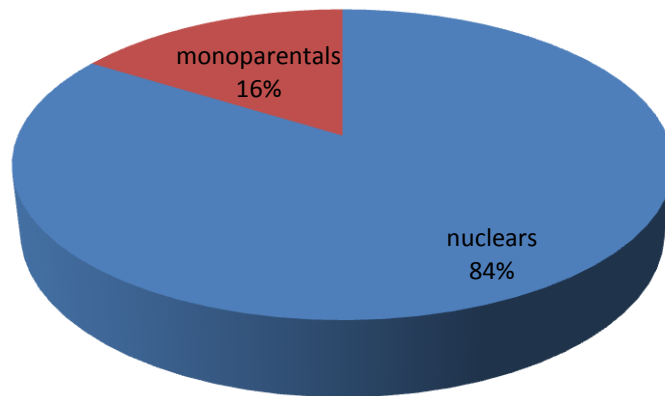

B) LES FAMÍLIES

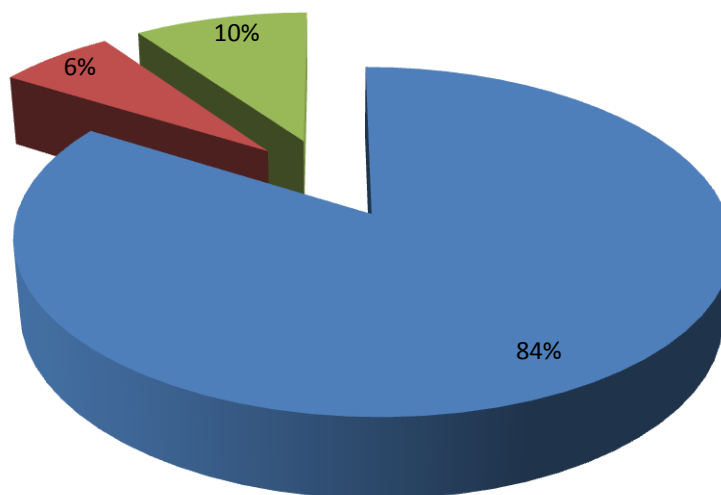
Les dades presentades a continuació són sobre les famílies dels alumnes atesos que, a la vegada, han estat ateses al servei, ja sigui per a fer un seguiment dels seus fills o per problemàtiques personals.

TIPUS DE FAMÍLIES I DISTRIBUCIÓ PER SEXES

Aquest curs el 83% de les famílies ateses eren nuclears, havent atès un 16% monoparental. Aquest curs, les mares han estat més presents a les reunions, en detriment de la presència paterna. La figura materna continua essent l'encarregada de les qüestions relatives a la comunicació amb l'escola sense distinció de la procedència cultural. A continuació s'expressen les dades comentades en les següents gràfiques:

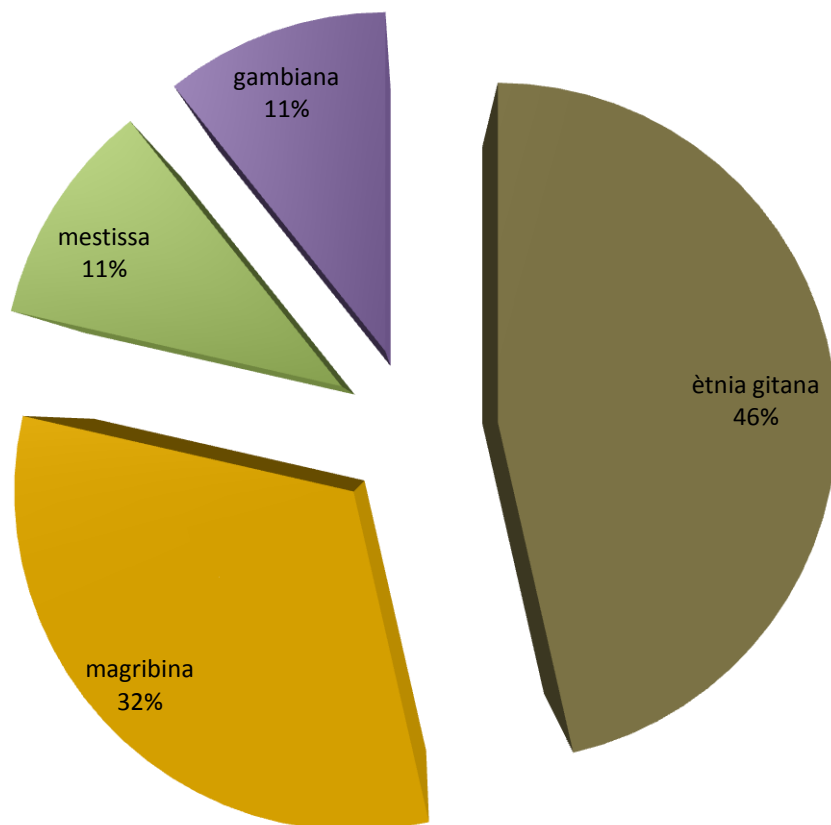

■ mare ■ pare ■ ambdos

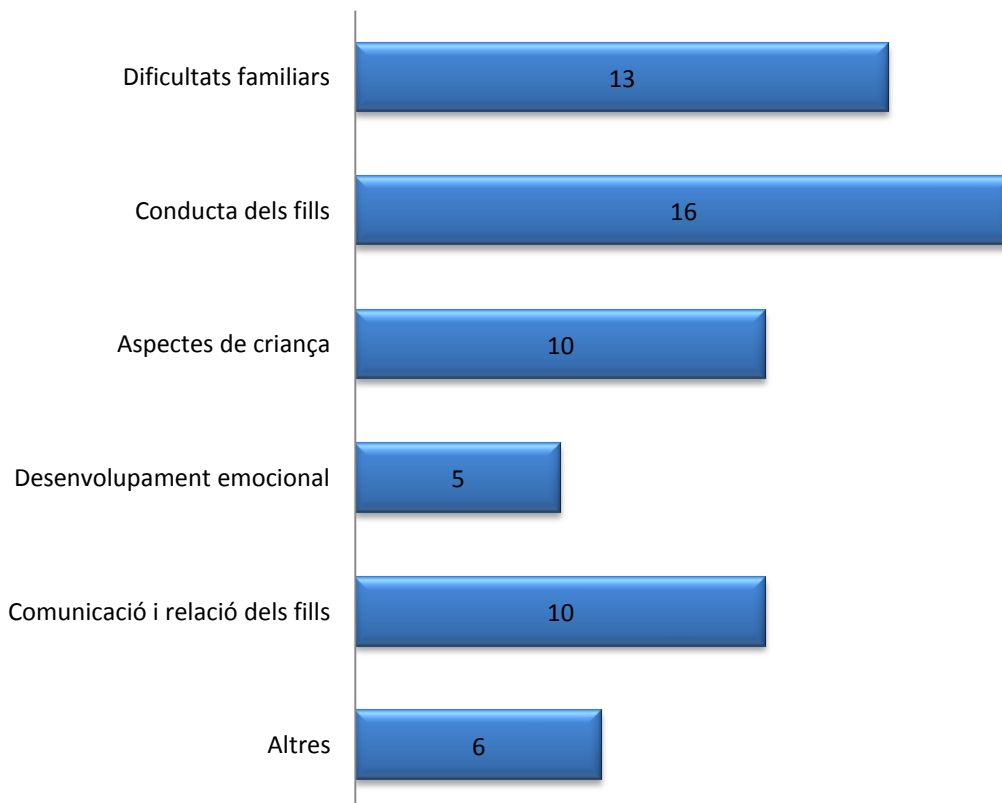
PROCEDÈNCIA ÈTNICA DE LES FAMÍLIES DELS ALUMNES ATESOS INDIVIDUALMENT

La realitat de les tres escoles on es realitza és ben diversa pel que fa a la procedència ètnica dels seus alumnes. Mentre a l'escola de Vila-roja hi conflueixen alumnes procedents de diferents cultures i ètnies, d'entre les quals hi trobem en major proporció l'ètnia gitana i magribina, i en una proporció semblant alumnes magribins i gambians a l'escola Carme Auguet, a l'escola de Font de la Pólvora hi trobem el 100% d'alumnat d'ètnia gitana amb la distinció entre ells de nacionals o portuguesos. Tanmateix, com que també hi ha casos on el pare és magribí i la mare autòctona, s'ha fet una classificació de mestís per encabir-los. En la següent gràfica es representa la procedència ètnica de les famílies dels alumnes que han estat atesos pel servei, amb una predominança clara dels alumnes d'ètnia gitana per damunt de la resta.

MOTIUS DE CONSULTA DE LES FAMÍLIES

Els motius de consulta de les famílies s'originen en la trobada inicial abans que es comenci a atendre l'alumne. Aquests motius de consulta acostumen a estar lligades a la demanda respecte el seu fill. En aquest punt hem de recalcar la reticència d'algunes famílies a utilitzar l'espai, tot i haver estat sol·licitat al docent l'interès perquè els seus fills l'utilitzin. Tanmateix, en les escoles on el projecte ja hi està integrat, la demanda al servei per part de les famílies és més fluïda. Generalment existeix una queixa vers el símptoma del fill i una verbalització de falta de recursos per a enfrontar-s'hi. Dins de les múltiples demandes dels pares trobem que no existeix una per a cada cas, sinó una consulta amb múltiples motius. A la següent taula s'han agrupat els motius de consulta de les famílies ateses. Podem observar una demanda localitzada en la conducta dels fills i en els aspectes relatius a la criança i les dificultats familiar (emocionals, econòmiques,...).

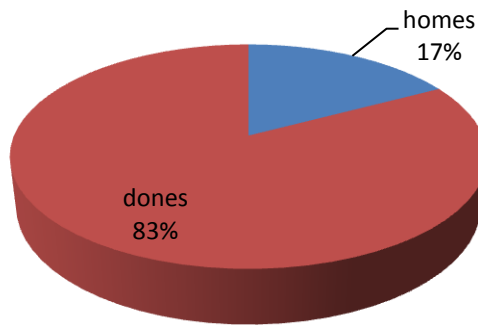

C) ELS DOCENTS

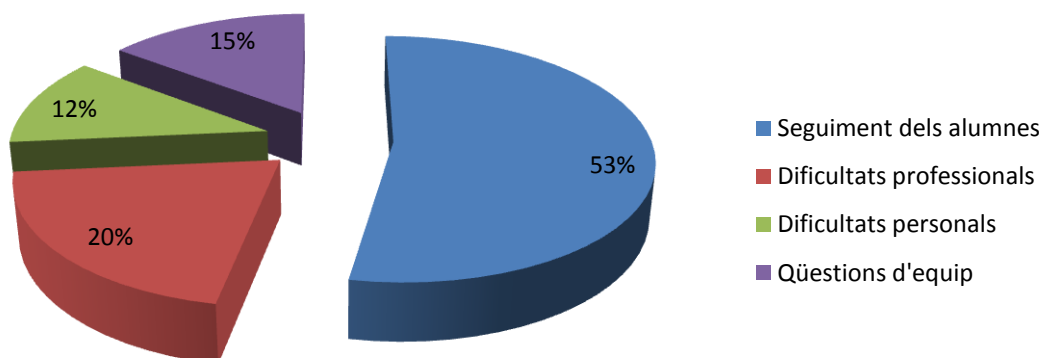
Les dades que es descriuen a continuació són referents als docents atesos al servei d'atenció tant individualment com a la mateixa aula i els grups de treball.

DISTRIBUCIÓ PER SEXE I TIPUS DE DEMANDES DELS DOCENTS

Els docents de l'escola són en la seva majoria dones i cal assenyalar que no hi ha cap home com a tutor de curs. Tanmateix, al servei, s'ha donat un percentatge similar d'atenció.

El docent consulta l'espai, en la seva majoria, per tractar temes relacionats amb el comportament de certs alumnes que presenten dificultats a l'aula. No obstant, periòdicament és requerida la presència del tutor o tutora dels alumnes tractats per tal de fer un seguiment del procés de l'alumne a l'aula i, així, avaluar els avenços que s'han anat aconseguint. També té una funció orientadora vers el comportament del nen, fet que obre noves possibilitats a l'hora d'entendre què és el que està fent i quin és el seu paper en aquell moment. Tot i haver un percentatge molt més elevat de dones que d'homes al cos docent, l'espai ha estat utilitzat en un percentatge similar degut, també al gènere dels mateixos tutors dels alumnes. La gràfica que es mostra a continuació mostra les demandes que han realitzat els docents en funció de si algun docent n'ha fet alguna vegada:

3.2 ANÀLISI DE LA PARTICIPACIÓ AL PROJECTE

La participació al projecte per part dels tres àmbits d'acció ha continuat desequilibrada, tenint la part dels alumnes com la més important, seguida dels docents. A continuació es realitza una valoració de cada àmbit.

ALUMNES

En l'àmbit dels alumnes és on hi ha hagut una participació més acceptada i natural a les 3 escoles sense distinció. S'ha de destacar que els alumnes que han assistit al servei han vingut amb molt d'interès i bona predisposició tret d'algun cas aïllat. Com cada curs, el servei ha estat seguit amb interès i curiositat per la resta d'alumnes, alguns dels quals demanaven al professor d'utilitzar l'espai. En algun cas, hagués estat indicat facilitar l'accés a algun alumne, si bé la majoria fan aquestes demandes més per curiositat més que per necessitat. Tot indica que el dispositiu és percebut amb interès i curiositat pels alumnes. Podem afirmar, doncs, que la figura del psicòleg a l'escola és rebuda amb normalitat per part dels mateixos. Els alumnes assistents entenen el servei i l'utilitzen adequadament, fet que permet que vagin fent un procés d'elaboració de la seva simptomatologia i la seva realitat personal i puguin realitzar un discurs propi que els permeti una relació fluïda i satisfactòria amb els companys, l'escola i la família. A nivell acadèmic es poden observar canvis d'actitud mot significatius i una valoració qualitativa rellevant en quan a l'interès pels aprenentatges i el vincle amb l'escola i els seus docents.

FAMÍLIES

En l'àmbit de les famílies, aquest curs la majoria de les famílies de l'escola de Vila-roja i Font de la Pólvora que tenen fills que assisteixen a l'espai, han vingut a parlar dels seus fills quan se'ls ha requerit i han participat activament realitzant demanda pròpia diferenciant-la de la demanda de l'escola. En el cas de tres famílies en concret, la demanda ha transcendit a la demanda acadèmica, ja que han pogut manifestar dificultats a l'ambient familiar i pors respecte el futur dels mateixos fills. En general, totes les demandes que s'han realitzat des de l'escola per atendre alumnes han tingut el vist-i-plau de les famílies tret d'una que no hi ha accedit i s'han hagut de realitzar intervencions a nivell indirecte a través de la seva tutora.

A l'escola Carme Auguet no podem valorar la seva utilitat en no ser un recurs utilitzat, tret de comptades ocasions. No obstant, aquest primer curs d'implementació, sí que ens ha permès tenir una lleugera idea de la percepció que es pot tenir dels problemes de la infància sobretot dins de la cultura subsahariana. Tot i així, la família accepta i valora el context terapèutic al entendre'l útil pel seu fill.

DOCENTS

En l'àmbit docent, la participació en les diferents propostes del projecte ha estat irregular en funció de la proposta realitzada. S'han pogut realitzar coordinacions en diferents moments com són l'inici i el final del curs en entrevistes acordades de més o menys 1 hora cadascuna. Tanmateix, hi ha hagut trobades informals amb els docents entre passadissos, perdent qualitat en l'atenció de les diferents

demandes tot i que, majoritàriament, s'ha pogut fer un correcte traspàs de la informació sobre el seguiment dels alumnes atesos dins el projecte i s'ha aprofitat l'hora del pati per realitzar reunions amb alguna docent en particular per tractar qüestions relatives a la relació amb algun alumne.

Pel que fa als grups de treball, enguany es van poder fer uns seminaris inicials sobre el fenomen de l'exclusió social, el paper de l'escola i la seva funció com a mestres que van tenir rebudes diferents en funció del Cicle on es van realitzar i que van causar peticions de més seminaris tot i que durant el curs, no es van poder realitzar per qüestions organitzatives els propis docents. S'espera que amb l'eliminació de la sisena hora, es puguin realitzar més seminaris amb els docents que ho han demanat.

Tot i que les demandes al servei continuen essent referents als alumnes que s'atenen en la seva majoria, aquestes poden derivar en altres aspectes que, en conjunt, els permetin posicionar-se millor davant de les diferents situacions dins i fora de l'aula amb els seus alumnes i les famílies dels mateixos

3.3 ANÀLISI DELS RESULTATS EN FUNCÍO DELS OBJECTIUS

Els objectius que es marca el projecte en els tres àmbits, són uns objectius a mitjà i llarg termini. Existeixen una sèrie d'objectius a mitjà termini que ja són avaluats al trobar-nos en el sisè curs del projecte i uns altres que queden pendents com a objectius pels següents cursos. A continuació es realitzarà una petita anàlisi dels objectius marcats per cada àmbit d'acció.

ALUMNES

En l'àmbit dels alumnes, s'han pogut tractar les simptomatologies individualment al servei, fent les lectures corresponents cap els seus tutors, que són els encarregats de prendre a càrrec els seus alumnes. S'han pogut observar millores molt significatives dels alumnes atesos en l'actitud vers els aprenentatges, el rendiment acadèmic i la conflictivitat entre els mateixos alumnes sobretot dins les aules. No s'observen conflictes destacables dels alumnes amb els docents referents a l'autoritat, la feina o l'organització de l'aula, on es pot constatar una important disminució dels conflictes vers les activitats acadèmiques. Tanmateix, s'ha pogut observar una important disminució dels conflictes vers els companys en altres espais i àmbits de l'escola (el menjador, el pati, els passadissos,...) que també tenen un efecte positiu sobre la pròpia comunitat educativa. Cal destacar que l'escola, en aquest sentit, ha pres decisions per a pal·liar els conflictes a l'espai del menjador, fet que ha afavorit a millorar la relació entre els companys en aquest espai tenint efectes positius en el sí de l'escola.

Tanmateix, aquesta situació serveix per evidenciar l'efecte que té l'entorn en els alumnes de l'escola i remarcar la importància de l'acció docent per fer front a la situació de vulnerabilitat que viuen la majoria dels alumnes a les seves llars. Un dels objectius del projecte és dotar als mestres d'eines per a treballar la seva funció (funció de l'escola) sobre els alumnes perquè aquests puguin localitzar a través d'ella, quelcom en ells mateixos que els serveixi per enfrontar-se a entorns exclosos socialment que tenen ja el seu destí marcat.

FAMÍLIES

En l'àmbit familiar s'han pogut atendre les demandes de les famílies assistents vers els seus fills i sobre la pròpia situació familiar i personal. Consolidada ja la figura del psicòleg en la majoria de les famílies a les escoles de Vila-roja i Font de la Pólvora, s'intueix la consideració per part de les mateixes en l'espai de trobada que se'ls ha ofert.

Tot i ser la majoria de l'atenció focalitzada en el seguiment dels seus fills i per petició del professional, van creient les ocasions on hi ha famílies que han buscat el professional per a comentar aspectes relacionats amb l'evolució del seu fill i el seu entorn. Aquestes demandes provinents de les famílies són un símptoma de la normalitat del servei a l'escola i del venciment dels prejudicis sobre el mateix servei i l'atenció sobre els fills i sobre elles mateixes. Tanmateix, el treball amb les famílies en realitats culturals diferents, hauria de dur-se a terme des d'altres vessants i amb altres preguntes, ja que el que es posa en joc és la imatge i l'ideal que es té del nen, i el que s'espera d'ell. Això, pensem, necessitaria un aprofundiment molt interessant i necessari. Hi ha conceptes culturals diferencials que fan que la utilitat d'aquest espai sigui vist amb reticències per famílies d'altres cultures, fet que s'ha de poder analitzar per a fer l'espai útil i proper.

DOCENTS

En l'àmbit dels docents, enguany hi ha hagut per part d'algun cicle en concret un ús més continuat del servei, tot i donar-se en espais informals. Es localitzen grups de docents que tenen més interès en reflexionar sobre aquestes qüestions que d'altres, estretament lligat a la sensació de falta de temps per a realitzar les seves tasques.

Tenint en compte l'anàlisi dels cursos anteriors, enguany hi ha hagut un fet significatiu a destacar molt positivament. Una part dels docents ha mostrat interès per parlar sobre la situació que viuen a l'escola, referent al contacte amb els seus alumnes, i de quina manera comprendre la situació d'una manera més global per a saber com acompanyar-los perquè aquest acompanyament sigui productiu a nivell acadèmic però, sobretot, social. Cal destacar que el 100% dels docents són conscients que els seus alumnes viuen en un barri marginal i que hi ha diferències culturals i socioeconòmiques que els separen i que dificulten la seva tasca. No obstant, no ha estat fins aquest curs que una part dels mateixos ha mostrat més interès en voler fer-hi front des de l'anàlisi de la situació i la voluntat de voler comprendre la realitat fent front a les pròpies frustracions i dificultats. És en aquest sentit que, des del projecte, es valora molt positivament aquesta obertura a parlar més enllà de la concreció de l'aula i es tingui interès en aprofundir en conceptes com la marginalitat, l'exclusió social, la cultura gitana, la immigració i les relacions de poder entre la cultura majoritària i les minoritàries, entre d'altres. S'espera que el curs vinent es puguin realitzar seminaris oberts a tots els docents per a obrir aquests temes a debat per enriquir l'experiència educativa ja que amb l'abolició de la sisena hora dispondran de més espais per a treballar-ho.

4. INTERVENCIONS REALITZADES, ANÀLISI CLÍNICA I PROPOSTES PEL CURS VINENT

A cada curs es van aprenent noves formes d'interaccionar amb la comunitat educativa que siguin productives per tots els seus agents. Any rere any se'n van descobrir i afegint des del marc del projecte. A continuació s'exposen les propostes d'aquest curs, que complementen les dels cursos anteriors.

4.1 ALUMNES

El projecte educatiu de les escoles de Vila-roja, Font de la Pólvora i Carme Auguet, entenem que despleguen i treballes de manera satisfactòria molts aspectes dels alumnes, posant l'incís en la vessant de la integració. No obstant, és molt important el recolzament que ofereix al projecte educatiu l'espai psicoterapèutic. En aquest sentit, s'ha proposat a l'equip directiu un dispositiu que s'ha engegat aquest curs i que intenta endinsar-se al barri des de la mateixa escola: Un Espai d'acompanyament grupal d'exalumnes amb l'objectiu d'elaborar el discurs propi sobre ells mateixos, els propis desitjos i expectatives, així com les angoixes o frustracions que puguin tenir. S'espera que el curs vinent es concretin iniciatives des del grup cap a l'escola per a poder establir vincles productius i enriquidors amb el barri.

Pel que fa a la metodologia dins l'espai amb els alumnes, es continuarà amb les sessions de psicoteràpia clínica assistida amb altres elements: jocs, paper i derivats, plastilina i tots aquells elements que, bé els pot aportar el mateix alumne o ja existir a l'escola, i que faciliten una producció mitjançant la qual es poden treballar els diferents aspectes inconscients que es posen en joc en els símptomes que els porten al mateix espai psicoterapèutic. Tanmateix, en la línia del grup d'exalumnes, i degut a les dificultats detectades en els alumnes de les 3 escoles, es plantejarà realitzar petits grups per franges d'edat per a treballar el vincle i la producció col·lectiva.

Pel que fa les intervencions dirigides als alumnes a través dels docents, com el curs anterior, s'ha pogut acompanyar cada vegada més en el discurs sobre l'alumne i en les intervencions dirigides a tractar les simptomatologies inconscients dels mateixos.

D'altra banda, i constatant any rere any les dificultats estructurals de molts alumnes es creu necessari realitzar un treball integral que doti als alumnes dels prerequisits necessaris per a poder realitzar, després, l'abordatge dels coneixements abstractes. És en aquest sentit que les escoles estan realitzant una tasca molt important per abordar la manera d'acompanyar en els aprenentatges dels seus alumnes a través de diferents propostes educatives atractives pels alumnes.

4.2 FAMÍLIES

Pel que fa a les famílies ateses en l'espai de coordinació per parlar de l'evolució del seu fill, s'ha intentat traslladar la demanda concreta de l'escola a la família, fet que en tots els casos s'han pogut

constatar “queixes” en relació al comportament de fill o en referència a les dificultats familiars per a fer-hi front com a punt d’inici en el procés psicoterapèutic.

Tanmateix, fidels a la línia integral del projecte, s’estima oportú senyalar la importància de la inclusió de les famílies a les dinàmiques escolars, ja sigui en mode de participació a les aules per crida de les mateixes tutores, com per iniciatives pròpies de col·laboració amb projectes compartits amb l’escola. En aquest sentit, les escoles realitzen algunes activitats on hi participen les famílies i on es pot constatar el grau d’implicació amb les mateixes. Amb una presència constant i activa de les famílies a l’escola es pot aconseguir un major efecte de la mateixa tant pel que fa als resultats acadèmics com en el clima dins i fora les aules entre els mateixos alumnes. Cal remarcar la gran participació de les famílies a les festes i activitats programades per les 3 escoles, que són un indicador positiu d’apropament de les famílies a l’entorn educatiu.

D’altra banda, des del projecte hem de tenir en compte les diferents realitats dels barris on són les escoles. Font de la Pólvera és un barri estigmatitzat sota la condició de gueto, fet que atrau un sector de la població que es troba en situacions molt precàries i que, a la vegada, perjudica la transformació del mateix barri. A Vila-roja hi passa quelcom semblant tot i haver-hi una població creixent d’immigració en transició que, tot i no ser famílies desestructurades es troben convivint amb població exclosa i sovint cauen en la mateixa exclusió. En el cas del barri de Pont Major, tot i ser un barri exclusivament de famílies immigrants i no desestructurades, hi ha un risc d’exclusió social molt alt i que pot ser encara pitjor, al esdevenir tot el barri en un altre gueto. És per això que pensem que seria important implementar certes accions preventives en tots aquests barris. Aquestes accions, des de la nostra òptica, haurien d’anar encaminades a treballar amb el sistema de valors de les pròpies famílies per, des d’aquest primer punt, traçar un pont amb la cultura majoritària en la que estan immersos. L’escola, com a institució, pensem que podria esdevenir aquest pont com a representant de la cultura acollidora i majoritària i per responsabilitat en ser el pilar bàsic del sistema educatiu garant dels valors de convivència, respecte i tolerància dins el sistema comunitari polític, educatiu i social.

4.3 GRUPS DE TREBALL I ESPAI INDIVIDUAL DOCENTS

La comunicació amb els docents, així com les supervisions i els tallers, són dispositius que tenen la seva pròpia dinàmica i que s’han implementat sense cap problema. La predisposició dels professorat en aquest sentit, és notable. Enguany, s’han pogut realitzar a l’inici i al final de curs amb els tutors i tutores dels alumnes atesos tot i que s’hauria d’equilibrar l’atenció dels alumnes amb l’atenció dels tutors, principalment per la funció simbòlica que sostenen respecte els seus alumnes. D’altra banda, quedarien altres dispositius que també són importants que s’iniciïn, per tal de millorar l’atenció als alumnes (espais de supervisió, tallers, etc.). En el cas que ens ocupa, tractar el tema de les diversitat cultural i re-pensar la integració a partir dels trets de la cultura de procedència, seria una experiència enriquidora pel cos docent i una tasca a fer. S’espera que amb la supressió de la sisena hora els docents tinguin més temps per treballar aquestes qüestions.

Els tallers que es proposen tenen com a objectiu no solament donar eines als docents per entendre millor els alumnes i poder treballar la realitat quotidiana, sinó també la de treballar aspectes subjectius que poden interferir o dificultar la pròpia tasca docent. No únicament en quant al professor es refereix, sinó també a la mateixa institució. Sobre aquestes mancances es recolzen, en general, les dificultats en transmetre els continguts escolars. Aquesta subjectivitat sovint representa un impediment pel mateix desenvolupament de la tasca dels docents i la seva funció.

És un fet conegut tot i que en general existeix la tendència a minimitzar-ho (o fins i tot negar-ho) la part subjectiva implicada del docent i la seva funció, desplaçant gairebé la font del problema a d'altres objectes externs (marc socials, ambientals, familiars, etc). En cap moment volem dir que es tracti de culpabilitzar al docent, ans al contrari, sinó d'alliberar aspectes inconscients que poden dificultar la pràctica docent i la relació amb l'objecte de l'educació (el nen). En aquest espai que es proposa no es tracta de donar consells, sinó de posar en relació docent–institució–infant per veure quins elements es posen en joc i com es manifesten en forma d'inhibicions, resistències o d'altres mecanismes (sovint es manifesten en forma d'excuses més o menys reals, com no tenir espai suficient, que no es necessiten les supervisions, o fins i tot dient que el nen “va bé”) que dificulten la tasca docent. D'alta banda, també ens hem de posar a resguard de “patologitzar” al nen, o caure en l'excés del sobre-diagnòstic. Per nosaltres és molt més important deixar-nos interrogar pel nen i així endinsar-nos en el seu món com a forma de treballar els aspectes inconscients, tant propis del nen, com de la institució que l'acull. En qualsevol cas, sí que volem posar de relleu la importància de qüestionar la implicació en el desenvolupament del nen més enllà de la funció docent, i destacant la importància del desànim, el desencís i la frustració en relacionar-se amb una realitat refractària i rebel a qualsevol intent de canviar-la, i les maneres d'emascarar-les.

Com ja hem apuntat a l'inici d'aquest apartat, esperem que el curs vinent, amb la supressió de la sisena hora, els seminaris/grups de treball puguin implementar-se a les dinàmiques docents com una eina més per enfrontar-se a les dificultats de la seva quotidianitat escolar. No obstant, creiem també que és necessària la implicació de l'equip directiu perquè siguin els encarregats de donar-li la seva importància i introduir-los a la dinàmica de cicles com a línia d'escola per nodrir al mateix equip docent.

Pel que fa a la comunicació escola-família en referència al discurs per part dels docents sobre els alumnes s'ha pogut treballar amb algun docent sobre un discurs més obert cap a l'infant dins a l'aula i s'ha anat informant a la família en una línia positiva de mèrits i avenços més que en la informació de les mancances i les queixes sobre actituds o comportaments. En aquesta línia es segueix amb la premissa del curs anterior cap a l'escola de tenir una manera d'abordar aquestes comunicacions de forma positiva apuntant al que s'espera de l'alumne amb confiança en comptes de donar excessiva importància a l'aconteixement que es vol comunicar i que ja ha estat resolt amb la mesura compensatòria presa a nivell intern. D'aquesta manera, es pretén que la comunicació pares/escola estigui regida pel NOM que pesa sobre el nen a l'escola i fer-lo arribar a la família per a provocar preguntes a la mateixa, i no pel símptoma que acostuma a repetir-se sobre l'infant en tots els entorns en els que es mou. D'aquesta manera l'escola pot esdevenir un entorn que es diferencia de la resta tant per la família com pel propi infant.

5. VALORACIÓ FINAL I CONCLUSIONS

Després d'aquests 6 cursos i l'ampliació del projecte a d'altres escoles estem molt satisfets sobre el treball realitzat, sobretot, amb els infants i dels seus resultats tot depenent del nen i del cas, ja que no tots evolucionen de la mateixa manera ni al mateix temps. Les demandes al servei i el procés de derivació es realitzen de manera eficaç. Es treballa perquè la creixent demanda per atendre els alumnes de les 3 escoles sigui efectiva i de qualitat, així com oferir espai a les famílies i els docents perquè la feina es realitzi en tots els àmbits d'una manera més efectiva. Aquest fet, és d'una importància meridiana ja que afecta directament sobre la comprensió de la simptomatologia dels infants tant per part de les famílies com per part dels docents, ambdós amb la funció d'acompanyar-los.

Pel que fa referència a les famílies, ja hem comentat que és important endinsar-nos en la realitat cultural de procedència i veure quins són els elements de les funcions paternes i maternes que es posen en joc per trobar la manera d'equilibrar-les en les cultures gitana, magribina i gambiana. L'ètnia gitana, per exemple, té molts trets que la situen conceptualment en una cultura tradicional (transmissió oral del coneixement i les tradicions, introducció col·laborativa dels fills en la vida adulta, relació estreta amb la família extensa, jerarquia generacional,...). Tot i que aquests factors li donen coherència com a cultura, però l'aïllament i el rebuig del que són objecte, fa que la convivència i la integració amb la cultura païsa sigui complexa i sovint estigui en risc d'exclusió social. A aquest fet hi col·laboren també la idiosincràsia gitana, amb els seus valors propis, que sovint són menystinguts per la cultura majoritària i, també, una situació actual on els mateixos valors de la cultura gitana es troben en qüestionament dins la mateixa comunitat degut a la situació de vulnerabilitat social en la que es troben. Aquestes qüestions serien semblants amb la cultura gambiana i magribina, tot i tenir la diferència més notòria pel que fa a la relació entre cultures, on hi ha hagut tradicionalment un contacte al marge de l'altre.

Tanmateix, l'àmbit de la família no es pot entendre sense el barri, la seva situació i els elements culturals que encara es poden trobar i que poden donar identitat al mateix barri. Fóra bo pensar des de les escoles de quina manera es pot abordar la quotidianitat de cada barri amb iniciatives des de les mateixes que tinguin la pretensió de commoure els seus veïns.

Dins el grup d'alumnes, és important que s'avalui la importància d'un dispositiu d'acompanyament per a alumnes amb un rendiment discret, que no necessàriament han de passar per psicoteràpia. El dispositiu es planteja com a transversal i heterogeni, format per alumnes que estan en el primer estadi de latència i en el segon (de primer fins a tercer curs, i de quart fins a sisè), també els d'infantil. Pensem en un grup on es puguin treballar aspectes de responsabilitat, de cerca de projeccions futures, de canalitzar els canvis d'aquest període en finalitats creatives i de vincles socials. En el proper any serà el moment d'avaluar parcialment el dispositiu, la seva utilitat i a què ha donat lloc.

En els espais de taller seria convenient afegir-hi aquestes característiques culturals de les famílies en relació als aspectes de transmissió de les funcions simbòliques i com estan estructurades, a fi de poder treballar amb els seus propis significants tant els aspectes culturals i educatius com els

d'integració. Treballant sobre els 3 àmbits d'acció (escola-família-infant) és com entenem que s'engloba la simptomatologia dels infants que s'atenen des del projecte i la millor manera d'acompanyar-los en el seu procés d'elaboració que enriqueix, alhora, els demés agents implicats.

És en aquest sentit que el projecte ESCOLA XXI ofereix les seves eines ja que entén l'experiència escolar dins el barri com el primer contacte dels infants d'entorns marginals amb la cultura majoritària i, d'aquesta primera experiència, se'n deriva una posició més o menys allunyada en funció de com els elements personals, socials i culturals, s'han relacionat. El docent, com a representant de la cultura majoritària, ha d'entendre que la seva funció és molt més àmplia que la que es troba dins les quatre parets de l'escola en referència als coneixements, hàbits, ordre a l'aula i afecte ja que aquesta via té el destí marcat en el fracàs de molts dels alumnes de l'escola. La funció de l'escola i del docent com a representant seu passa per oferir quelcom als seus alumnes des de la proximitat i des de la identificació ja que, només així, allò que ofereix el docent pot ser integrat per l'alumne. Tanmateix, aquesta proximitat, passa necessàriament pel coneixement de la cultura gitana, magribina, magribina, índia i la seva introducció a l'escola en algun àmbit, tot i ser molt conscients que en general existeix molt d'afecte i estima per part del cos docent vers els seus alumnes. Tot i així, el procés que entenem que s'ha de realitzar és més profund i està estretament a la capacitat per a deixar-se qüestionar. Entenent la dificultat majúscula d'aquest repte és que s'ofereixen les eines des del projecte ESCOLA XXI per a elaborar-ho tant a nivell individual com a nivell grupal quan l'equip directiu ho cregui convenient.

Des del projecte, continuarem amb l'acompanyament dels assistents a l'espai ofert, mitjançant la creativitat, la productivitat, l'anàlisi i la reflexió psicoterapèutica perquè els seus assistents busquin el seu camí i trobin les eines per enfrontar-se al repte majúscul que significa "aprendre" d'altres cultures i/o en entorns exclosos socialment. El projecte ESCOLA XXI seguirà en la via de l'elaboració d'aquesta funció inclusiva de l'escola i aquest diàleg entre cultures i entre realitats socials que sovint tenen posicions oposades que impedeixen aquesta trobada.

Roger Buxarrais Molins

Psicòleg Col. 14.447

Projecte ESCOLA XXI